

*Євген Борисович Кубко,
головний науковий співробітник
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
ORCID: 0009-0005-0775-5582*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА В КОНТЕКСТІ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ

Вступ. Реалізація права багато в чому відображається у самій можливості реалізації суб'єктивних прав у реальній юридичній практиці. Зв'язок між цими явищами правової дійсності має принципове значення, оскільки функціонування їх уособлено, хоча й може розглядатись із дослідницькою метою, але позбавлене кінцевого юридичного сенсу. Реалізація права не може відбуватися сама по собі, без реалізації суб'єктивних прав юридичних і фізичних осіб та інших суб'єктів права в процесі конкретної юридичної практики. Зв'язок між реалізацією права, реалізацією суб'єктивного права і юридичною практикою є очевидним і водночас вимагає наявності певної цементуючої правової структури, яка забезпечує ефективність такого зв'язку, його стабільність і стійкість. Це, крім іншого, має бути забезпечено відповідними державно-правовими інститутами (інституціями), що діють із чітко визначеною метою – досягнення необхідного результату реалізації конкретних правових норм і права загалом.

Державно-правові інститути, забезпечуючи юридичний зв'язок щодо реалізації права, своєю чергою мають бути такими, що здатні бути стійкими до різкого роду факторів ентропійного характеру, що й дає можливість підтримувати й удосконалювати такий юридичний зв'язок, а відтак уникати можливих руйнівних процесів у сфері реалізації права. Це важливе положення має бути невід'ємною частиною теорії правового інституалізму на сучасному етапі її розвитку, концентруючи дослідницьку увагу саме на державно-правових інститутах, що функціонують з метою реалізації права, суб'єктивних прав і адекватної юридичної практики. Недаремно критика недоліків правового регулювання в будь-яких країнах часто зводиться до акцентування на відсутності тих чи інших державно-правових інститутів, або до констатації їх вкрай низької ефективності. Отже, державно-правові інститути виступають важливою ланкою предметного забезпечення механізму реалізації права, а стабільність їх функціонування і стійкість до різного роду впливів і викликів стають нагальними умовами реалізації права і відповідно важливим теоретико-правовим завданням.

Стан розробки проблеми. У науковій традиції протягом доволі тривалого часу питання реалізації права, реалізації суб'єктивного права і відповідні аспекти юридичної практики розглядалися як лише відносно пов'язані явища, що зрозуміло з точки зору мети дослідження, особливо галузевого профілю, але при цьому до певної міри втрачалась увага до самих механізмів зв'язку між цими явищами.

Теоретичні питання реалізації права розглядалися у науці теорії держави і права, але, як правило, без урахування реальної юридичної практики, або ігноруючи до певної міри корелятивний зв'язок між теоретичними положеннями і реаліями юридичної практики. Реалізація суб'єктивних прав з аналітичної точки зору їх дослідження більш тісно пов'язана з практичною юридичною діяльністю, але такі дослідження мали, як правило, галуzeвий характер або розглядалися лише в контексті конкретного предмета галуzeвого дослідження [1]. Водночас теоретико-правові дослідження «інтернаціонального» рівня приділяють увагу саме формуванню сучасних наукових концепцій, виходячи із пріоритетного значення юридичної, особливо судової, практики для формування теоретико-правових конструкцій, які фрагментарно відхиляються від сталих юридичних канонів, що відображається у новітніх, інколи глибоко дискусійних, теоретичних підходах [2]. Тож

зв'язкові елементи реалізації права залишаються в тіні дослідницького матеріалу. Це стосується й дослідження державно-правових інститутів, які також часто аналізувались без урахування ефективності їх впливу на конкретні аспекти функціонування правової системи, а саме на механізми реалізації права, суб'єктивних прав і юридичної практики.

Виклад основного матеріалу. Питання реалізації права та реалізації прав має широкий державно-правовий контекст, особливо з погляду теоретичного розуміння сучасних процесів, що відбуваються у сфері реальної юридичної практики. У цьому контексті виокремлюються три взаємозв'язані проблеми, які також можна розглядати як відокремлені предмети дослідження. По-перше, це реалізація права, яку слід визначати як таку, що не зводиться лише до реалізації суб'єктивних прав, хоча в підсумку саме реалізація суб'єктивних прав стає індикатором стану всього механізму реалізації права, його ефективності, що становлять кінцеву мету правового регулювання. По-друге, реалізація об'єктивного права та суб'єктивних прав залежить від якості державно-правових інститутів, які функціонують як у публічному, так і в приватному праві. Це визначає юридичний зв'язок між державно-правовими інститутами, враховуючи їхню численність і складність взаємозв'язку з механізмом реалізації права. Відповідно визначення ефективності такого юридичного зв'язку стає актуальним науковим завданням. По-третє, юридична практика, яка не обмежується лише судовою практикою, а виступає як будь-яка юридична діяльність суб'єктів права й, зокрема, державних органів, безпосередньо взаємодіє із суспільством, впливає на нього й водночас стимулює суспільство до регулятивних правових ініціатив. Відповідна юридична діяльність, метою якої є реалізація права, здійснюється через державно-правові інститути (інституції).

Якщо визнаємо, що зв'язок між механізмом реалізації права й суспільством відбувається через державно-правові інститути, то стає очевидною необхідність відповідної якості функціонування таких інститутів, які становлять структурні елементи держави і її правової системи, забезпечують їхню стабільність і динамізм і відповідно впливають на весь механізм реалізації права. Загалом, державно-правовий інститут, або державно-правова інституція, які доцільно використовувати як ідентичні поняття (поняття «правовий інститут» як відображення кола однорідних норм відповідної галузі права виносимо за дужки дослідження), – це функціонально відокремлена частина державного механізму, яка спрямована на виконання нормативно визначених завдань держави і забезпечує реалізацію права в нормативно визначених сферах правової дійсності або для розв'язання окремих проблем. Державно-правові інститути водночас є складовою правової системи країни і забезпечують реалізацію права в рамках реальної юридичної практики. Таке поняття державно-правового інституту дає можливість, на відміну від надто широкого методологічного інструментарію, що використовується економічною наукою в межах інституціональної теорії, визначити суто правове явище, яке інколи прикрито флером соціально-економічних, політичних, ідеологічних і, навіть, психологічних нашарувань [3].

Навіть первинна класифікація державно-правових інститутів дає можливість наблизитися до розуміння їхньої важливості для ефективного функціонування держави, її правової системи, механізму реалізації права. Крім загальної класифікації державно-правових інститутів на інститути законодавчої, виконавчої і судової влади, що, звичайно, важливо для розуміння сфери їхнього функціонування, найскладнішою є класифікація державно-правових інститутів за цільовими ознаками. Це інститути, які складаються всередині самих систем органів законодавчої, виконавчої і судової влади, причому на різних ієрархічних щаблях на рівні координації між гілками влади й координації між галузями управління і галузями права.

Розглядаючи саме із цих позицій державно-правові інститути, слід зауважити декілька важливих аспектів. Державно-правові інститути впливають на рівень реалізації права залежно від їхньої стабільності й динамізму. Існують стабільні державно-правові інститути законодавчої, виконавчої і судової влади. Наприклад, інститут виборів до Верховної Ради (законодавча влада) чи інститут державної служби (виконавча влада), або інститут призначення суддів (судова влада). Функціонування таких стабільних інститутів відбувається в правових формах і відображає відповідний механізм реалізації права. Динамічні інститути визначаються залежно від умов їхнього утворення та функціонування, а також від умов зміни чи ліквідації. Наприклад, інститут тимчасових слідчих комісій Верховної Ради (законодавча влада); інститут преміювання керівників державних підприємств (виконавча влада); інститут помічників суддів (судова влада). Такі інститути також діють у

правових формах, забезпечуючи відповідні напрями реалізації права. Проте, хоча функціонування таких інститутів телеологічно пов'язується із конкретною гілкою влади, їх функціонування потребує координації або навіть прямого включення в нормативний матеріал, що стосується діяльності інших гілок влади. Це особливо рельєфно відбивається на юридичній практиці, завданням якої є кінцева реалізація права.

Державно-правові інститути мають забезпечувати реалізацію права залежно від загальної спрямованості й основних характеристик правової системи загалом, зафіксованих принципів її функціонування. Відповідно виникає принципова проблема забезпечення цільової єдності державно-правових інститутів із цільовими установками правової системи загалом. На жаль, непоодинокі випадки, які фіксуються сучасними дослідниками [4], коли відбувається суттєве відхилення результатів діяльності державно-правових інститутів від завдань правової системи, що відбувається на стадії реалізації права й відображається в юридичній практиці. Наприклад, інститут звітності посадовців повинен відповідати контрольним завданням держави, принципам державної служби, встановленим у правовій системі України. На жаль, практична реалізація правових норм зобов'язального характеру щодо звітності посадовців за результатами своєї діяльності, іноді не відбувається взагалі, або відбувається формально й у будь-кому випадку не для досягнення встановленої правової мети.

Ефективна реалізація права, конкретних правових норм передбачає сумарну ефективність функціонування всіх державно-правових інститутів, а це потребує ефективності кожного з них. Це зумовлено взаємозв'язаністю державно-правових інститутів двох рівнів: перший – взаємодія між різними правовими інститутами, другий – взаємодія між виокремленими сегментами конкретних правових інститутів із конкретно визначеною метою. Наприклад, інститут державної підтримки інвалідів війни, який має загальнодержавний характер, потребує взаємодії різних державних органів: військових адміністрацій, органів соціального забезпечення, органів охорони здоров'я, територіальних органів тощо. Водночас конкретні структури цих органів, конкретні посадовці цих органів юридично зобов'язані координувати свою діяльність і ухвалювати відповідні рішення, що спрямовані на виконання вимог правових актів у сфері забезпечення захисту інвалідів війни. Якщо якийсь із цих сегментів (посадовців, службовців, підрозділів) відповідних державних органів не виконує своїх завдань, то весь механізм реалізації права в цій сфері буде малоефективним. Це буває чітко зафіксовано на рівні реальної юридичної, особливо судової, практики.

Висвітлені питання державно-правових інститутів є актуальними не лише для правової системи України й для правових систем інших країн, маючи до певної міри універсальний характер. Це зумовлює доцільність використання результатів досліджень загальної теорії інституціоналізму, включаючи правовий інституціоналізм. Концепція сучасного правового інституціоналізму має й суттєві недоліки щодо розуміння конкретних інститутів, оскільки спрямована головним чином на теоретичне опанування зв'язків правових інститутів з іншими соціальними інституціями [5], як-от економіка, політика, філософія тощо, не приділяючи водночас більш деталізованої уваги самим правовим інститутам і юридичним зв'язкам між ними, не кажучи вже про юридичну пов'язаність інституцій із реальною соціальною практикою і юридичною практикою зокрема. Правовий інституціоналізм, маючи загальне теоретичне значення, спрямований на пояснення та фіксацію правових інститутів, їх динаміки, впливу на правову систему, а відтак і на ефективність соціальної практики.

Щодо предмета нашого дослідження правовий інституціоналізм дає можливість констатувати, що реалізація права, реалізація суб'єктивних прав і юридична практика викристалізують зв'язок між ними за допомогою розуміння природи державно-правових інститутів. Саме вони забезпечують цей юридичний зв'язок і є не лише індикатором його ефективності, а й стабілізаційною основою механізму реалізації права. Концепція юридичного інституціоналізму дає можливість звернути дослідницьку увагу і на ті аспекти функціонування державно-правових інститутів, які мають універсальне значення для інституціональної структури як суспільства, так і держави, а також правової системи країни.

Державно-правові інститути знаходяться під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, які тиснуть і на правову систему, визначаючи поточний правопорядок. Відповідно констатується *inter alia* самостійне, «автономне» значення державно-правових інститутів. Крім того, сучасний неокон-

ституціоналізм, концентруючись на соціальній поведінці в межах державно-правових інститутів, розглядає їх не тільки як очевидні інститути, як-от парламенти чи уряд, а й такі «конструкції, які діють на основі формальних і неформальних правил, процедур і практик, як-от інститут сім'ї, розлучення тощо» [6].

Отже, теоретико-методологічне розуміння державно-правових інститутів дає можливість, визначаючи їхній зв'язок із соціальною і, зокрема, юридичною практикою, звернути увагу на те, що реалізація права виступає біхевіоральним фактором, пов'язаним із реалізацією суб'єктивних прав. Відповідно правова регуляція поведінки суб'єктів права спрямована на реалізацію суб'єктивного права і права в його об'єктивному розумінні відображається в діяльності конкретних державно-правових інститутів. Поряд із тим нескоординована діяльність численних державно-правових інститутів призводить не тільки до їхньої сумнівної ефективності, а й до утворення потенційних загроз для функціонування ентропійного типу.

Ентропія державно-правових інститутів може відображати рівень хаосу, невизначеності чи неефективності в системі державного управління і функціонування правових механізмів. Ентропія може відображати ступінь безладдя і мати певні чітко визначені характеристики. Такі характеристики стосуються децентралізації чи розпаду системи управління, наприклад, конфлікти між гілками влади, корупція, слабкість центральної влади тощо. Крім того, ентропійні тенденції пов'язуються з нестабільністю самих інституцій, як-от часта зміна конституції, часті кризи, недовіра до судів і правоохоронних органів тощо. Це пов'язується також із відсутністю відкритості й підзвітності, коли громадяни не мають доступу до інформації про роботу державних органів, що сприяє зловживанням і неефективності управління. До ентропійних процесів призводить нечіткість правових норм, суперечливість законів, надмірна бюрократизація чи відсутність механізмів реалізації правових норм, тобто механізмів реалізації права.

Наслідками високого рівня ентропії можуть бути надмірне зростання корупції і правового нігілізму, економічна стагнація через непередбачуваність умов для господарської діяльності, соціальна напруженість через несправедливість у прийнятті важливих рішень. У країнах, де висока довіра до державно-правових інститутів, мінімальна корупція і суспільно відчувана ефективність управління, рівень ентропії залишається доволі низьким. Водночас висока ентропія має місце в авторитарних режимах і, зокрема, у країнах зі слабкою судовою системою.

Ентропійна небезпека має постійний характер і потребує постійного контролю за рівнем стабільності конкретного державно-правового інституту, а також стійкості всіх державно-правових інституцій. Водночас критерії стабільності державно-правових інститутів мають чітко визначені параметри, що, безумовно, впливає на весь механізм реалізації права, маючи на увазі одночасну дію зовнішніх і внутрішніх факторів, а також взаємодію з іншими елементами правової системи. Стабільність окремого державно-правового інституту визначається, по-перше, його суспільною легітимністю, тобто довірою громадян, які визначають цей інститут як законний і необхідний, а також публічною підтримкою, коли існує певний консенсус щодо значення цього інституту для еліт і громадськості. Крім того, важливе значення має і історична традиція щодо існування цього інституту, а також його визнання на міжнародному рівні.

Критерієм стабільності державно-правових інститутів є також нормативно-правова усталеність, наприклад, конституційне закріплення цього інституту чи міжнародно-правове визнання його як базового для правової системи країни. Крім того, важливе значення має стабільність правового регулювання, оскільки часті зміни норм, що регулюють цей інститут, можуть свідчити про низький рівень стабільності всього інституту. З погляду стабільності державно-правового інституту є системність законодавства, тобто узгодженість цього інституту засобами законодавства в межах правової системи. Стабільність правового інституту забезпечується стійкістю всіх державно-правових інститутів у межах правової системи. Так, на стійкість впливає якість законодавства, яка повинна характеризуватися чіткістю, неухильністю і прогнозованістю правових норм, що регулюють конкретні правові інститути, а також верховенством права, що забезпечує незалежність судів і дотримання законів усіма суб'єктами влади.

Існує ціла низка політичних факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, які впливають на стабільність і стійкість державно-правових інститутів, і відповідно на стійкість країни в цілому, що становлять самостійний предмет дослідження з урахуванням сучасних викликів і

загроз [7]. Проте з погляду реалізації права політична стабільність має визначатись відсутністю гострих криз, переворотів і частого перегляду ключових інституційних, у тому числі конституційних, основ держави. Політичні фактори реалізації права можуть відбуватись на тлі відсутності консенсусу еліт, а також посилення міжнародно-правових впливів, що, звичайно, впливає на стійкість державно-правових інститутів. Серед показників стійкості в контексті потенційних ентропійних процесів важливу роль відіграють такі чинники, як громадська довіра, рівень підтримки конкретного інституту населенням (наприклад, довіра до поліції, пожежної служби, податкових органів тощо), а також загальноправова свідомість громадян. Такі фактори діють практично у всіх сферах функціонування державно-правових інститутів і повинні визначатись в процесі реалізації норм права з урахуванням також можливих технологічних факторів, як-от кіберзагрози, стабільність комп'ютерних та інших мереж, ефективна цифровізація тощо.

Контроль стійкості державно-правових інституцій являє собою постійний процес визначення відповідності актів реалізації права, включно з реалізацією суб'єктивних прав, реаліям юридичної практики. Це важливе положення інколи ігнорується, і дієвість контролю замінюється наявністю значної кількості законів і підзаконних актів, не звертаючи уваги на якість їхнього застосування. Відповідно державно-правові інститути можуть втрачати свою стабільність, а за певних обставин зовнішнього і внутрішнього характеру – і свою стійкість. Інакше кажучи, кожен державно-правовий інститут не буде виконувати свою місію в механізмі реалізації права, якщо не перебуватиме під постійним контролем. Такий контроль має характер як зовнішнього контролю, так і внутрішнього контролю в межах самого правового інституту. Наприклад, це стосується інститутів виконавчої влади, які є найбільш динамічними, рухомими й тому більш небезпечними з погляду можливостей забезпечення реалізації права. Звичайно, важливе значення має розвинутість правової бази, яка забезпечує функціонування того чи іншого державно-правового інституту. Якщо, наприклад, порівняти інститут звітності державних службовців в Україні з відповідним інститутом у Сполучених Штатах Америки, то можна не помітити значної відмінності в обсягах правового регулювання цих інститутів, проте вони мають різну кінцеву якість. Інститут звітності державних службовців в Україні регулюється значною кількістю нормативних актів, як-от Закон України «Про державну службу» у редакції від 01.01.2025 року, Закон України «Про запобігання корупції» у редакції від 04.04.2025 року, певною кількістю нормативних актів щодо дотримання службовцями законності, професійної етики і прозорості у своїй діяльності, електронного декларування своїх доходів, службової дисципліни, службової звітності тощо. Проте цей інститут звітності фактично лише в останні роки почав формуватися в Україні. У Сполучених Штатах Америки існує багаторічна система звітності державних службовців, яка регулюється такими основними нормативними актами, як Закон про етику державних службовців [8], який передбачає декларування доходів, активів, боргів і інших фінансових інструментів, що мають відношення до державних службовців. Ці дані є публічними й доступні для громадськості. Крім того, існує ціла низка законів, як-от Stock Act 2012, який забороняє інсайдерські угоди з державними службовцями на основі конфіденційної інформації [9], а також зобов'язання службовців фіксувати зустрічі з лобістами чи представниками бізнесу в рамках закону, прийнятого ще у 1995 році [10], а також численні інші нормативні акти. У 1989 році в США був прийнятий закон про реформу етики, яким було внесено цілу низку нових положень щодо прозорості звітності у федеральному уряді, а також заборони отримання гонорарів, обов'язкове розкриття інформації про доходи, подарунки, подорожі й інші фінансові інтереси державних службовців. Була проведена також уніфікація етичних норм для всіх гілок влади [11].

Порівняльний аналіз інститутів звітності посадовців у США і Україні виявляє якісні відмінності щодо механізмів контролю і обсягів звітності. Проте самого цього факту недостатньо, аби констатувати рівень стабільності й стійкості цих державно-правових інститутів. Такий рівень має визначатись іншими правовими параметрами, а саме неможливістю зміни напрямів і характеру діяльності конкретного державно-правового інституту, юридичного визначення і захисту запобіжників його стійкості. Цікаво відмітити, що інститут звітності посадовців у США, за всієї розгалуженості правових регуляцій, може виявитись не досить стійким щодо політичних та інших впливів. Так, Ілон Маск як керівник департаменту ефективності уряду США (DOGE) запровадив на початку 2025 року низку реформ у звітності посадовців США, які були неоднозначно сприйняті суспільством, що створило певні загрози щодо функціональної стабільності всього інституту дер-

жавної служби в Сполучених Штатах Америки. Були запроваджені щотижневі звіти службовців, щотижневий перелік досягнень службовців, стислі строки подання звітів, а відмова від подання звітів розцінюється як відставка. На сьогодні ще не відомо, чи матиме наслідком таке реформування ефективність інституту звітності й результативності державної служби загалом, проте критика таких реформ із боку профспілок і деяких представників громадськості, які, крім іншого, занепокоєні можливістю розкриття конфіденційної інформації, створює побоювання щодо нестабільності цього інституту. Цей приклад може бути показовим із погляду співвідношення між стійкістю, стабільністю, динамізмом і ефективністю державно-правових інститутів.

З позиції наявності юридичного зв'язку між державно-правовими інститутами, механізмами реалізації юридичної практики можна зазначити таке. Враховуючи негативні наслідки порушення такого юридичного зв'язку для ефективності реалізації права, забезпечення суб'єктивних прав у процесі юридичної практики, стає нагальною необхідність вироблення запобіжників стабільності державно-правових інститутів саме юридичного характеру, які мають діяти паралельно з економічними, політичними, культурологічними та іншими факторами. Одним із таких запобіжників має стати визнання спеціальної правосуб'єктності конкретних державно-правових інститутів у тих випадках, коли необхідно забезпечити стабільність конкретного державно-правового інституту, його стійкості до ентропійних факторів, що дасть можливість розглядати його як самостійного суб'єкта права, а отже, більш ефективно використовувати юридичні механізми його захисту.

Висновки. Важливим аспектом реалізації права, який інколи залишається поза увагою дослідників, є юридичний зв'язок між реалізацією права як функціональною дією та реалізацією суб'єктивного права учасниками правових відносин і юридичною практикою як кінцевою цільовою «інстанцією» всіх реалізаційних правових процесів. Такий юридичний зв'язок відображається у діяльності відповідних державно-правових інститутів, а не лише на рівні нормативного регулювання, яке саме по собі, без матеріальної основи, тобто без функціонування державно-правових інститутів, не матиме реалізаційного потенціалу. Державно-правові інститути відіграють консолідуючу роль у процесі забезпечення реалізаційних механізмів правової системи загалом, але поряд із тим виступають регулятивним елементом конкретних правових відносин, що забезпечують права конкретних суб'єктів права, тобто впливають на їхні суб'єктивні права. Останні реалізуються в реальній юридичній практиці як у концентрованому кінцевому результаті правореалізації. Збалансоване функціонування правових механізмів у цих сегментах правової системи об'єктивно потребує певних консолідованих елементів, якими виступають державно-правові інститути. Вони класифікуються за багатьма ознаками і демонструють значну розгалуженість, різні темпоральні й телеологічні характеристики, багатовекторність і багатофункціональність. Усе це потребує теоретико-методологічних зусиль дослідників, які не мають обмежуватись лише теоретичними конструкціями правового інституціоналізму, а повинні спиратись на реалії існуючої юридичної практики, як у сучасних зарубіжних дослідженнях все більше стає мірилом сутності права і її наукових інтерпретацій, таких як правові концепції оригіналізму, текстуалізму, реалізму права та ін. Ефективна реалізація права в контексті функціонування державно-правових інститутів потребує їх стабільності і стійкості до ентропійних (руйнівних) факторів внутрішнього і зовнішнього характеру. Саме це робить проблему реалізації права предметною науковою основою для правового забезпечення як реалізації права, так і правової системи загалом. Наслідки нестійкості державно-правових інститутів таким чином можуть відбиватись на наслідках не лише правореалізаційного процесу, а й на правовій системі загалом, породжуючи негативні явища, які проявлятимуться передусім у сфері юридичної практики. Саме вона є індикатором стану всього процесу реалізації права, стабільності і стійкості державно-правових інститутів.

Список використаних джерел

1. Боровик А. В., Мандзик П. І. Адміністративно-правові засади розвитку правосуддя з урахуванням найкращих міжнародних стандартів і практик: монографія. Одеса: Юридика, 2023. 218 с.
2. Кубко Є. Право як об'єкт теоретико-методологічного дослідження (сучасні концепції). *Альманах права. Правові засади нормотворчої діяльності: національний і зарубіжний досвід*. Випуск 15. Київ, 2024, С. 66–74.

3. Пилипенко Г. М. Категоріальне оформлення поняття інститут: проблеми і перспективи інституціональної теорії. *Економічний вісник НГУ*. 2008. № 4. С. 12–18.
4. Пастки інституційної спроможності у системі державної влади в Україні. *Аналітична доповідь* / кол. авт.: Г. Зеленко та ін. Київ, ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025, 64 с.
5. Вонсович С. Теорія інституціоналізму: рефлексії ретроспективного дискурсу. *Грані: науково-теоретичний альманах*. 2021. Т. 24. № 9. С. 14–41.
6. Gavrilov D. Institutionalism – A different perception of human behavior and social organization. *Academia Letters*, 2021, Article 1632. p.1. <https://doi.org/10.20935/AL1632/>
7. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ: НАН України, 2022. 552 с.
8. Ethics in Government Act 1978, Pub.L.No 95-521, 92 Stat. 1824 (1978).
9. Stop Trading on Congressional knowledge act of 2012, Pub.L.No.112–105, 126 Stat. 291.
10. Lobbying Disclosure Act, 2 U.S.C. S. 1601–1614.
11. Ethics Reform Act of 1989, Pub.L.No 101–194, 103 Stat. 1716.

References

1. Borovyk A. V., Mandzyk P. I. Administratyvno-pravovi zasady rozvytku pravosudiva z urakhuvanniam naikrashcheykh mizhnarodnykh standartiv i praktyk: Monohrafiia. Odesa: Iurydyka, 2023. 218 s.
2. Kubko Ye. Pravo yak ob'iekt teoretyko-metodolohichnoho doslidzhennia (suchasni kontseptsii). *Almanakh prava. Pravovi zasady normotvorchoi diialnosti: natsionalnyi i zarubizhnyi dosvid*, Vypusk 15. Kyiv, 2024, s. 66–74.
3. Pylypenko H. M. Katehorialne oformlennia poniattia instytut: problemy i perspektyvy instytutsionalnoi teorii. *Ekonomichnyi visnyk NHU*, 2008, № 4. S. 12–18.
4. Pastky instytutsiinoi spromozhnosti u systemi derzhavnoi vlady v Ukraini. Analitychna dopovid / kol. avt.: Zelenko H. ta in. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2025, 64 s.
5. Vonsovych S. Teoriia instytutsionalizmu: refleksii retrospektyvnoho dyskursu. *Hrani*. 2021. T. 24. № 9. S. 14–41.
6. Gavrilov D. Institutionalism – A different perception of human behavior and social organization. *Academia Letters*, 2021, Article 1632. p. 1. <https://doi.org/10.20935/AL1632/>
7. Natsionalna stiikist Ukrainy: stratehiia vidpovidi na vyklyky ta vyperedzhennia hibrydnykh zahroz: natsionalna dopovid / red. kol. S. I. Pyrozhekov, O. M. Maiboroda, N.V. Khamitov, Ye.I. Holovakha, S.S. Dembitskiy, V. A. Smolii, O.V. Skrypniuk, S. V. Stoietskiy / Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Kyiv: NAN Ukrainy, 2022. 552 s.
8. Ethics in Government Act 1978, Pub.L.No 95-521, 92 Stat. 1824 (1978).
9. Stop Trading on Congressional knowledge act of 2012, Pub.L.No.112–105, 126 Stat. 291.
10. Lobbying Disclosure Act, 2 U.S.C. S 1601–1614.
11. Ethics Reform Act of 1989, Pub.L.No 101–194, 103 Stat.1716.

Кубко Є. Б. Реалізація права в контексті стабільності державно-правових інститутів

У статті розглянуті важливі аспекти реалізації права, пов'язані з функціонуванням державно-правових інститутів, які виступають консолідуючим елементом сучасної правореалізаційної моделі. Вона включає реалізацію права в його об'єктивному розумінні, а також суб'єктивне право і юридичну практику як кінцевий етап правореалізації. Розглянуті державно-правові інститути в аспекті їх узагальнюючої класифікації, значення для ефективного функціонування реалізаційних правових механізмів і правової системи загалом, обґрунтована об'єктивна необхідність стабільності і стійкості таких інститутів з метою запобігання ентропійним процесам, сучасним загрозам і викликам. З компаративістських позицій у загальних рисах розглянуті деякі державно-правові інститути, а також визначена необхідність їх функціонування з урахуванням економічних, політичних, культурологічних та інших факторів. Державно-правові інститути розглянуті як стимулятор ефективності реалізації права і запобіжник неадекватної юридичної практики.

Ключові слова: державно-правовий інститут, реалізація права, реалізація суб'єктивних прав, юридична практика, стійкість правових інститутів.

Kubko Ie. B. Implementation of Law in the Context of Stability of State and Legal Institutions

The article deals with important aspects of the implementation of law related to the functioning of state and legal institutions, which are the consolidating element of the modern law enforcement model. It includes the

implementation of law in its objective sense, as well as subjective law and legal practice as the final stage of law implementation. The author examines the state and legal institutions in terms of their generalized classification, their importance for the effective functioning of legal implementation mechanisms, and the legal system as a whole. He substantiates the objective need for stability and sustainability of such institutions with a view to preventing entropy processes, modern threats, and challenges. From a comparative perspective, the author analyzes in general terms some state and legal institutions and emphasizes the crucial need for their functioning with due regard for economic, political, cultural and other factors. State and legal institutions are considered as a stimulant for the effective implementation of law and a preventive measure against inadequate legal practice.

Key words: state legal institution, implementation of law, implementation of subjective rights, legal practice, sustainability of legal institutions.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-53-60